

IV MONITORING RADA REGULATORNIH TELA, DRŽAVNIH ORGANA I KOLEKTIVNIH ORGANIZACIJA ZA ZAŠTITU AUTORSKOG I SRODNIH PRAVA

REGULATORNA TELA

1. Republička radiodifuzna agencija (RRA)

1.1. Aktivnostima Republičke radiodifuzne agencije bavili smo se i u delu ovog izveštaja koji se odnosi na implementaciju Zakona o radiodifuziji.

1.2. U julu je Republička radiodifuzna agencija objavila izveštaj o ispunjavanju programskih i zakonskih obaveza pokrajinskog javnog servisa. Kao i u slučaju izveštaja u vezi s ostvarivanjem programskih i zakonskih obaveza republičkog javnog servisa, i ovde nedostaje analiza radio programa, pa se može zaključiti da izveštaj nije potpun. Analiza je obuhvatala programe RTV 1 i RTV 2 u 2012. godini. Što se tiče prvog programa RTV-a, konstatuje se da je, imajući u vidu raznovrsnost programske ponude, ispunjena zakonska obaveza iz člana 77 Zakona o radiodifuziji, koji podrazumeva da programi javnih servisa sadrže informativni, kulturni, umetnički, obrazovni, verski, naučni, dečji, zabavni, sportski i drugi sadržaj, kojima se obezbeđuje zadovoljavanje potreba građana i drugih subjekata, kao i ostvarivanje njihovih prava u oblasti radiodifuzije. Dominantan je udeo informativnog programa (preko 50 %), serijskog (oko 12 %) i zabavnog (oko 12 %). Izveštaj ukazuje na drastičan pad dečjeg, dokumentarnog i filmskog programa. Taj podatak je vrlo indikativan jer ukazuje na to kako se nedostatak finansijskih sredstava za rad javnog servisa odražava na njegov programski sadržaj. Naime, izrazit je pad udela nekomercijalnih programa (dokumentarni i dečji), koji su značajni za ostvarivanje programske funkcije javnog servisa, ali, s druge strane, evidentno je i to da pada i udeo skupog filmskog programa, što je, takođe, direktna posledica nedostatka sredstava. Ako se ovaj trend nastavi, može se očekivati da će se i pokrajinski javni servis preorijentisati na komercijalnije sadržaje, što, opet, može da poremeti odnos na medijskom tržištu i konsekventno dovede do toga da javni servis ne ispunjava svoju ulogu. Tome u prilog ide i podatak koji ukazuje na trend pada premijernog programa u odnosu na reprizni, što se uočava i kod republičkog javnog servisa. Sa oko 80 % udela programa sopstvene produkcije, RTV 1 daleko je premašila zakonsku kvotu sopstvene produkcije, mada je udeo sopstvene produkcije u odnosu na prethodnu godinu opao za skoro 9 %. Oko 87 % sopstvene produkcije je na srpskom jeziku, a ostatak na jezicima manjina. U izveštaju se konstatuje potpuno odsustvo serijskog i filmskog programa sopstvene produkcije. Ovaj podatak takođe ukazuje na nedostatak finansijskih sredstava, imajući u vidu visoke troškove produkcije takvih sadržaja. Posebno je zanimljivo to da

je udeo programa nezavisne produkcije oko 7 %, što je ispod zakonskog minimuma. Podsećamo da je to konstatovano i u izveštaju o republičkom javnom servisu: 6,56 % na RTS 1 i 9,01 % na RTS 2, što pokazuje da oba javna servisa malo pažnje posvećuju nezavisnoj produkciji, a to je trend u prethodne 3 godine. Uz to, po oceni RRA, žanrovska struktura programa nezavisne produkcije na RTV 1 ne odgovara primarnom cilju zbog koga su javni servisi uopšte i obavezani da u svoje programe uvrste i sadržaje nezavisnih produkcija. Dok republički javni servis, kome se ne prigovara zbog žanrovske strukture programa nezavisne produkcije, od kvote programa nezavisnih produkcija emituje oko 40% dokumentarnog programa, kod RTV-a je udeo nezavisnih dokumentarnih programa samo 4% od kvote programa nezavisnih produkcija. Javni servisi, s druge strane, tvrde da je i ponuda programa koji im se nude na konkursima za nezavisne produkcije nezadovoljavajuća, odnosno da je kriza pogodila i taj sektor koji nije u stanju da ponudi programe koji će kvalitetom i obimom zadovoljiti potrebe i standarde i RTS-a i RTV-a. Interesantne su i konstatacije RRA koje se odnose na serijski program. Naime, u 2012. godini emitovana je samo jedna domaća serija, i to reprizno, dok premijerni serijski program sadrži samo serije strane produkcije. Evidentno je to da kod RTV-a postoji isti problem kao i kod RTS-a, a on se ogleda u tome što odnos premijernog i repriznog programa značajno preteže u korist repriznog (62 % prema 38 %). Slična situacija je i sa filmskim programom. Što se tiče programa namenjenih specifičnim društvenim grupama, njihov udeo u programskom sadržaju iznosi oko 3%. Ponovljena je konstatacija iz izveštaja o javnom medijskom servisu na republičkom nivou – program namenjen specifičnim društvenim grupama emitovan je u procentu koji „pokazuje odnos emitera prema obavezama od opšteg interesa u oblasti javnog informisanja, koje su precizirane u članu 78 stav 1 tačka 2 Zakona o radiodifuziji”. RRA propušta da se jasnije izjasni o tome da li je taj procenat dovoljan ili ne, odnosno da li javni servis u svojim programima pokriva, bez diskriminacije, sve segmente društva. Ono što se ipak uočava jeste to da je udeo programa namenjenih specifičnim društvenim grupama na RTV-u tri puta veći od udela programa namenjenih specifičnim društvenim grupama na RTS-u. Statistika ponašanja koje RRA smatra povredama važećih propisa pokazuje da se u odnosu na RTV najveći broj tih povreda odnosi na upotrebu latiničnog umesto ćirilicnog pisma, čime se krši Kodeks ponašanja emitera. Ovakav stav RRA može biti sporan, imajući u vidu činjenicu da je na teritoriji AP Vojvodina, u skladu sa Zakonom o službenoj upotrebi jezika i pisma, u službenoj upotrebi i latinično pismo, a da program RTV 1 prate i pripadnici nacionalnih manjina koje koriste latinično pismo i razumeju srpski jezik. Druga grupa ponašanja koje RRA smatra povredama važećih propisa odnosi se na obavezu emitera da programe koji su nepodobni za maloletnike emituju samo u periodu od 00:00-06.00 sati.

Što se tiče RTV 2, njegova funkcija je donekle specifična, budući da emituje programske sadržaje na jezicima nacionalnih manjina, ali i na srpskom jeziku. Analiza RRA pokazuje da su

najzastupljeniji jezici: mađarski sa oko 36 %, rumunski sa oko 12 %, rusinski, slovački i romski sa približno istim procentima, oko 10%. Program na srpskom je zastupljen sa oko 8%, a emituju se i programski sadržaji na hrvatskom, makedonskom, ukrajinskom i bunjevačkom jeziku. RRA konstatuje da je raznovrsnošću jezika na kojima se programski sadržaji emituju, RTV 2 ispunio specifične obaveze javnog servisa, koje se odnose na: proizvodnju i emitovanje programa namenjenih svim segmentima društva, posebno vodeći računa o specifičnim društvenim grupama, uvažavanje jezičkih i govornih standarda većinskog stanovništva i u srazmeri nacionalnih manjina, kao i na zadovoljavanje potreba građana za programskim sadržajima koji izražavaju njihov kulturni identitet, a propisane su članom 78 stav 1 tačke 2, 3 i 4. Po ovoj svojoj karakteristici program RTV 2 je specifičan u odnosu na sve ostale programe javnih servisa. Ako uzmemo u obzir izražavanje kulturnog identiteta nacionalnih manjina, budući da ovo nije specifična programska obaveza samo pokrajinskog javnog servisa, uočava se u kojoj je meri program javnog servisa na republičkom nivou ispod standarda koji postavlja RTV 2. Sa druge strane, na RTV 2 programi nezavisnih produkcija nisu zastupljeni u skladu sa zakonom predviđenom kvotom. Ako se program na svim jezicima gleda zbirno, procenat nezavisnih produkcija je oko 7%, ispod zakonskog minimuma od 10%, a, takođe, ponovljena je konstatacija da žanrovska struktura programa nezavisne produkcije na RTV 2 nije odgovarajuća. Od svih kanala javnog servisa u Srbiji jedino je RTS 2 sa 9 % blizu ostvarenja zakonom propisane kvote nezavisne produkcije.

1.3. RRA je na svojoj internet prezentaciji objavila i Izveštaj o ispunjenju obaveza komercijalnih emitera za 2012. godinu. U tom Izveštaju bavili su se ostvarivanjem programskih i zakonskih obaveza komercijalnih emitera koji imaju dozvolu za nacionalno pokrivanje u odnosu na Zakon o radiodifuziji i Zakon o oglašavanju. Evidentno je to da je većina emitera ostvarila zakonske obaveze u pogledu kvota vezanih za programske sadržaje na srpskom jeziku i kvota sopstvene produkcije u okviru tih sadržaja. Jedini izuzetak je TV Prva, koja ne ostvaruje zakonski minimum u pogledu učešća programa na srpskom jeziku od 50%. Međutim, i u odnosu na TV Prva, RRA je konstatovala da je udeo programskih sadržaja na srpskom jeziku, iako i dalje ispod zakonom utvrđene kvote, viši za 10% u odnosu na 2011. godinu. U odnosu na učešće pojedinih žanrova u programskoj ponudi komercijalnih emitera, u Izveštaju se apostrofira da je informativni program dominantan na TV B92, i u pogledu udela u sopstvenoj produkciji (84 %) i u pogledu raznovrsnosti informativnih sadržaja. U programima TV Pink i TV Prva dominiraju zabavni sadržaji, iako i informativni program ovih emitera beleži rast u odnosu na prethodnu godinu. Takođe je istaknuto i to da u okviru zabavnog programa TV Pink dominiraju rijaliti programi. Dečji program je gotovo na svim programima emitera zanemarljivo mali, osim na Hepi Kids TV, koja je specijalizovana za ovu vrstu sadržaja, i Hepi TV, koja beleži udeo dečijeg programa od 7 %. Na osnovu analize RRA, uočljiv je i porast udela dokumentarnog programa na

Hepi TV, koji je na ostalim televizijama zastupljen u zanemarljivom procentu. Komercijalni sadržaji na televizijama kreću se od 10 % na Hepi TV do 16% na TV Pink. Na svim televizijama je, u ukupnom iznosu, udeo premijernog programa i dalje veći od udela repriznog. Što se tiče jedinog specijalizovanog programa Hepi Kids TV, koji emituje programske sadržaje namenjene deci, u Izveštaju je navedeno da bi zastupljenost naučnog programa morala da bude u višem procentu, imajući u vidu specifičnu publiku kojoj je program ove televizije namenjen. U izveštaju je skrenuta pažnja i na programske sadržaje koji mogu da naškode maloletnicima. Posebno su pomenute emisije „Preljubnici” i „Trenutak istine”, koji su se u 2012. godini emitovali na TV Pink, i emisija „Luda Kuća”, koja je emitovana na TV Hepi. U Izveštaju je naglašeno da je emisija „Preljubnici” bila najspornija, zbog moralno neprihvatljivih poruka, prikazivanja scena eksplicitnog seksa, nasilja i upotrebe neprimerenog jezika. Savet RRA preduzeo je nekoliko mera, a između ostalog je naložio emiteru da sadržaj obeleži kao igrani, kako gledaoci ne bi bili dovedeni u zabludu da je reč o dokumentarnom programu, uz obavezno pokrivanje psovki i uvredljivog govora signalom, sa ciljem zaštite maloletnika. Podsetićemo da je ova emisija u toku marta bila pod posebnim monitoringom RRA i da je u vezi s njenim sadržajem pokrenut prekršajni postupak, o čemu smo pisali u prethodnim izveštajima. Takođe je kritikovana i emisija „Trenutak istine”, za koju je naglašeno da se u njoj, zbog karaktera pitanja, koja su zbog zadiranja u intimu najčešće na granici pristojnosti i etike, često vređa dostojanstvo ličnosti učesnika. Slična opservacija izneta je i o emisiji „Luda kuća”, koja se emitovala na TV Hepi. Naglašeno je da je ova emisija zasnovana na bizarnim temama, koje šokiraju javnost i u čijoj su osnovi sukob, fizički obračun, psovke i uvrede. Za ovu emisiju Savet RRA je izrekao slične mere kao i za emisiju „Preljubnici”. Analiza obuhvata i pregled obaveza po Zakonu o oglašavanju, uz statistiku procesuiranih prekršaja. Apsolutni rekorder je Hepi TV, protiv koje je RRA podnela prekršajne prijave povodom 800 slučajeva. Najčešće se radi o neodvajanju reklamnih blokova od ostatka programa i probijanju kvote od dozvoljenih 12 minuta reklama na jedan pun sat emitovanog programa. Donekle je specifičan slučaj Hepi TV, za koju RRA podnosi veliki broj prijava u vezi s kršenjem zabrane oglašavanja alkoholnih pića. Pored toga, protiv Hepi Kids TV, kao specijalizovanog programa za decu, RRA je podnela veliki broj prijava zbog kršenja zabrane da se u dečjim emisijama koje traju duže od 30 minuta emituju samo oglasne poruke namenjene deci.

Na kraju, i u odnosu na ta dva izveštaja, jedan koji se odnosi na pokrajinski javni servis i drugi koji se odnosi na nacionalne komercijalne emitere, možemo izneti iste primedbe koje smo naveli u svojim ranijim izveštajima povodom izveštaja koji se odnosio na republički javni servis. Prvo, nema izveštaja o monitoringu radija, kako programa ustanova javnog servisa, tako ni komercijalnih emitera. Drugo, izostaje kvalitativna analiza, pošto sama statistika o udelu pojedinih vrsta programa ništa ne govori o kvalitetu emitovanog. Treće, ako je svrha izveštaja da

utiče na emitere da unaprede svoju ponudu, bilo bi neophodno da se RRA pozabavi i analizom efekata svojih ranijih izveštaja objavljenih u prethodnim godinama. U odsustvu takve analize, postavlja se pitanje svrhe nesumnjivo velikog posla koji RRA jeste obavila. Četvrto, statistika prekršaja data je na način koji krši prezumpciju nevinosti. To što RRA u konkretnom slučaju smatra da je napravljen prekršaj, ne znači da je to i tačno. U pravnom sistemu Srbije postoje sudovi koji o tome odlučuju.

2. Savet za štampu

Savet za štampu je, u periodu na koji se ovaj izveštaj odnosi, utvrdio da su tri lista prekršila Kodeks novinara. U slučaju gradonačelnika Beograda i predsednika Demokratske stranke Dragana Đilasa protiv dnevnog lista Kurir, Savet za štampu je našao da je Kodeks novinara prekršen tekstem u kome se tvrdi da je Đilas sa ličnog računa iz jedne banke u Beogradu podigao četiri miliona evra u gotovini. Po mišljenju Saveta, Kurir je, ne praveći razliku između činjenica, pretpostavki i nagađanja, objavio netačnu informaciju. U žurbi da informaciju odmah objavi, slepo je verovao svom izvoru i propustio da poslu pristupi s dužnom novinarskom pažnjom. Slično navedenom, u slučaju generalnog sekretara Udruženja novinara Srbije Nina Brajovića protiv dnevnog lista „Politika“, Savet za štampu našao je da je „Politika“ prekršila Kodeks novinara time što prethodno nije proverila informaciju i nije konsultovala nijedan drugi izvor, što je u suprotnosti sa načelom objektivnog, tačnog i potpunog informisanja javnosti, ali i time što je novinar, suprotno Kodeksu, „slepo verovao izvoru informacije, ne vodeći računa da izvori često slede svoje interese i prilagođavaju iskaze tim interesima“. U tekstu se inače tvrdilo da je u postupku po tužbi Nina Brajovića za klevetu protiv Petra Stojanovića, odbijenoj zbog dekriminalizacije klevete nakon podnošenja tužbe, nekoliko svedoka navodno potvrdilo tvrdnje iznete u tekstu zbog kojeg je Stojanović i bio tužen. U slučaju predsednika Lige za imunizaciju dr Zorana Radovanovića protiv „Večernjih novosti“, Savet za štampu našao je da su „Novosti“ prekršile Kodeks novinara time što njihov novinar, pišući o veoma ozbiljnoj temi, značajnoj za zdravlje velikog broja ljudi, nije postupio u skladu sa pravilima novinarske pažnje i slepo je verovao izvoru, ne uzimajući u obzir da izvor može slediti sopstvene interese ili interese neke društvene grupe i prilagoditi iskaz tim interesima. Takođe, članovi Komisije za žalbe Saveta za štampu smatrali su da je u spornom tekstu prekršena i odredba Kodeksa koja novinaru zabranjuje da među ljude unosi bezrazložan strah. Uznemiravajuće tvrdnje, iznete bez ikakvih dokaza, da vakcine protiv raka grlića materice nose veliku opasnost po život i zdravlje devojčica, mogu imati veoma ozbiljne posledice. U tekstu je objavljeno da je upotreba vakcina protiv raka grlića materice dovela do 136 smrtnih slučajeva, 942 trajna invaliditeta, a da se 5.919 pacijentkinja nije oporavilo.

Savet za štampu izjasnio se i po zahtevu redakcije nedeljnika „Novi glas komune” iz Apatina da utvrdi da li se Kodeks novinara poštovao u tekstovima „Samoubistvo” i „Samoubistvo studentkinje”, objavljenim 10. avgusta 2012. godine i 17. avgusta 2012. godine, a zbog kojih su presudom Apelacionog suda u Novom Sadu, o kojoj smo pisali u delu ovog izveštaja koji se bavi monitoringom sudske prakse, obavezani da tužiocima Nenadu i Vesni Nišić isplate iznos od 1.000.000 dinara na ime naknade nematerijalne štete. Tekstovi su se odnosili na samoubistvo i motiv za samoubistvo studentkinje u Apatinu. Novinar je u tekstu prepričao i deo oprostajnog pisma koji je devojka ostavila. Osim toga, u tekstu se navodi i to da je devojka živela u nemaštini, kao i da je bila veoma talentovana i izuzetno dobar đak. Uz tekst su objavljene i fotografije kuće u kojoj je živela i slike sa sahrane, kao i njena fotografija sa diplomom sa takmičenja. Nenad i Vesna Nišić roditelji su studentkinje koja je izvršila samoubistvo. Savet za štampu našao je, većinom glasova, da spornim tekstom nije prekršen Kodeks novinara Srbije. Većina članova Komisije za žalbe Saveta za štampu ocenila je da je o preminuloj devojci list pisao sa pijetetom, da je njeno samoubistvo predstavljeno kao tragedija, bez namere da dostojanstvo žrtve i osećanja njene porodice budu povređeni. Kako je reč o događaju koji je potresao grad i o kojem se danima pričalo, prema mišljenju većine članova Komisije, postojali su razlozi da lokalni list izvesti o tome, pokušavajući da rasvetli i motive samoubistva. „Novi glas komune” je, kako je ocenjeno, to uradio sa merom, poštujući interesovanje svojih sugrađana za ovaj slučaj. Dvoje od jedanaest članova komisije, od kojih je konkretnoj sednici prisustvovalo njih desetoro, smatralo je da objavljivanje oprostajnog pisma nije u skladu sa profesionalnim standardima, budući da je reč o ličnom zapisu koji ne sadrži nikakve informacije koje doprinose rasvetljavanju motiva, niti postoji opravdan interes javnosti da s tim bude upoznata. Oni su istakli da je sporan i način na koji su novinari došli do tog pisma. Jedan član Komisije je zbog toga odlučio da prilikom glasanja bude uzdržan, dok je drugi smatrao da je list prekršio Kodeks time što je objavio pismo i upustio se u spekulacije o motivima samoubistva, koje ne može da utvrdi, čime se ušlo u sferu nagađanja i prepričavanja „čaršijskih priča”. To mišljenje je značajno jer pokazuje da novinarske redakcije polako shvataju koliki je značaj samoregulacije, odnosno koliko je značajno da se konsultuje samoregulatorno telo kod svih spornih pitanja koja se svakodnevno javljaju u vršenju novinarske profesije. Takođe, ovom prilikom Zamenik predsednika Upravnog odbora Saveta za štampu Petar Jeremić izjavio je za sajt UNS-a da je „jedan od ciljeva Saveta za štampu da mišljenja Saveta ubuduće budu uzimana u obzir u sudskim sporovima”. Imajući u vidu spornu presudu Apelacionog suda u Novom Sadu, neophodno je čuti i mišljenje struke koje je otelotvoreno u aktivnostima Saveta za štampu.